

תצוה

(ב) לקמן בפ' תשא' נאמר "לבונה זכה", ולא פרש"י "זכה" ממה?

(ג) רש"י מביא רא"י לביאורו "כמו ששנינו וכו'"; ולכאורה הביאור "בלי שמרים" אינו זקוק לרא"י כלל, כנ"ל *.

(ד) אין דרכו של רש"י להביא ראיות לפירושו בפשט מדינים שבחלק ההלכה שבתורה (וע"ד פרש"י בדי' בור שלאח"כ): "כתיב — הותים הי' כותש . . . והשמן השני פסול למנוח" וכו' וכשר למנחות שנאמר כתיב

דשמרים — מכיון שבאים מהוית עצמו, אינם תעורבות דבר "זר", ולכן הי' אפשר לטעות ד"ן. הנאמר בשמן אינו שולל שמרים. אבל עפ"י קשה לאירך גיסא: מהו יסודו של רש"י בפשט"מ שהשמן צ"ל "בלי שמרים"?

(4) ל, לה.

(5) בדק טוב ושפ"ח כתבו דהרא"י היא שאל תתמה הא"ך אפשר להיות שמן בלי שמרים — אבל אינו מובן כלל דהרי רואים שיש שמן בלי שמרים.

ומה שהביא בשפ"ח רא"י דאין שמן בלי שמרים ממתי' דב"מ (מ, א) "המוכר שמן מזוקק כו' מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה" — אינו, כי המדובר שם הוא ע"ד הנקרא בלשון בנ"א "שמן מזוקק" (אע"פ שיש בו שמרים)*.

ואדרבה: מזה שהתנא (ע"פ פשוט) לא רק קובע השיעור אלא גם מחדש שהלוקח מקבל עליו שמרים מוכח דשייך שיהי' שמן בלי שמרים — דאל"כ פשיטא דמקבל עליו שמרים.

(*) ואין לומר דרש"י בא לשלול הפ"י ד"ן. דקרא הוא "שמן מזוקק" דלשון בנ"א (שהוא עם שמרים) — כי (נוסף שדוחק לפרש ד"ן) שבקרא הוא עם שמרים מפני שכן הוא פי' לשון מזוקק דבנ"א, (הרי) עפ"י קשה לאירך גיסא: אי"כ מנ"ל בפשט"מ שהשמן צ"ל בלי שמרים?

א. בתחלת פירשתנו מעתיק רש"י את התיבות "ואתה תצוה. וך" ומפרש: "בלי שמרים כמו ששנינו במנחות" מגרגרו * בראש הוית וכו'". וצלה"ב:

(א) מזה שרש"י אינו מפרש תיבת "וך" שבפסוק (שפירושו "נקי": וכו' יו"ב) כ"א רק מבאר הענין "בלי שמרים" — מוכח דפירוש "וך" ידוע הוא וא"צ להביאו, אלא שצריך ביאור: וך ונקי ממה? ומבאר ששולל שמרים. ואינו מובן: מאי קמ"ל? הרי מובן מעצמו דנקי היינו מתעורבת כל דבר זר (כולל "שמרים")? *

(1) פו, א.

(1*) כניסתנו במשנה אף שמסקנתה גמרא מגלגלו תנן (וכקושי' הרא"ם כאן) וכ"כ גם הרמב"ם בה"ל איסורי מזבח פי"ו ה"ח (וראה לח"מ שם).

(2) ראה מנחות (שם, ב): אין וך אלא נקי. וראה רא"ם כאן.

(3) ואין לומר דרש"י בא לשלול שלא תאמר דגם כשיש בו שמרים אפשר לקרותו "שמן וך" כיון שהשמרים הם בפ"ע למטה, שאינם מתערבים עם השמן — שהרי מכיון ד"שמן אינו מתערב" (שמו"ר ריש פרשתנו) עם שום משקה, כגראה במוחש, ובכ"ז מוסיף "וך" — מובן מעצמו * וכן הנאמר בשמן הוא נקיות (ולא רק העדר תעורבות) מדברים זרים.

לכא"י אפ"ל (וראה בצידה לדרך כאן)

(*) ועד"ז קשה על מ"ש בלבוס האורה שם (לאידך) דרש"י בא לשלול "שאינ פירוש וך דהכא צלול כזך הנאמר גבי מים" — שהרי מכיון שאין דרך השמן להיות צלול כמו מים שהרי הוא עב" (כמ"ש בלבוס שם), היינו שא"א להיות שמן צלול, פשוט וך הנאמר בשמן פי' רושו בלי תעורבות דבר זר — "בלי שמרים", וא"צ רש"י לפרש.

ועכצ"ל שרש"י מעתיקן מפני שגם מהם הוכחה לביאורו "בלי שמרים". וצלה"ב: (א) מהי ההוכחה מן התיבות "ואתה תצוה" שהשמן צ"ל בלי שמרים? (ב) ולאידך: אם יש הוכחה מן הכתוב, מה מוסיף רש"י בהראי' ממס' מנחות?

ב. והביאור בזה:

בכתוב נאמר "שמן זית זך כתיב למאור". והנה תיבת "כתיב" מוסבת על תיבת "זית", היינו שהזית צ"ל כתיב; ולפי"ז קשה לפרש דתיבת "זך" האמורה בין "זית" ל"כתיב" מוסבת על תיבת "שמן" (האמורה לפני"ז) והול"ל "שמן זית כתיב זך" — היינו שהשמן צ"ל: (א) של זית כתיב (זית הכתוש במכתשת), (ב) זך.

[אלא שבדוחק יש לפרש, דבתחלה כתבה התורה התנאים שבשמן — שיהי' (א) של זית (ב) זך, ואח"כ מפרשת האמצעי — שבכדי שיהי' השמן "זך" — הוא ע"י שיהי' הזית "כתיב"].

ומכיון שנאמר "שמן זית זך כתיב וגו'" צריך לפרשו (כפי' האבן עזרא י) ד"זך" קאי על הזית, והיינו, שהזית צ"ל "זך" (ו"כתיב") — שצריך ליקח "הגרגרים שאין בהם עפוש או שלא נאכלה קצתם, וממנו יעשו שמן ל"מאכל מלכים".

ופי' זה שולל רש"י במ"ש "בלי שמרים", היינו, דבפירושו זה בא (לא לבאר תיבת "זך" (כי, כנ"ל, מובן הוא מעצמו), אלא) לחדש דתיבת "זך" מוסבת על השמן, ולא על הזית — למרות הדוחק שבפירוש זה כנ"ל. וזהו שפרש"י "זך — בלי שמרים" (דשלילת תערובת שמרים לא תתכן

למאור ולא כתיב למנחות", ולא הביא המקור. לדין זה מגמרא * (וכי"ב);

ועפ"ז בנדוד"ד, אף את"ל שצריך להביא ראי' שהשמן צ"ל "בלי שמרים", מהי הראי' בפשט"ז ממה "ש" שנינו במנחות?

ה) רש"י מעתיק ממנחות התיבות "מגרגרו בראש הזית וכו'". ולכאורה ההוכחה שצ"ל בלי שמרים היא (לא) מזה "מגרגרו כו'", אלא) מסיום הענין "וכותש וכו'"; וכמפורש ב"פרש"י כאן (בד"ה שלאח"ז): "כתיב — הזתים הי' כותש במכתשת כו' כדי שלא יהיו בו שמרים";

אבל רש"י מעתיק בפירושו התיבות שמהן אין (עיקר * ה) ראי' לפירושו, והתיבות שמהן ראי' לפירושו מרמזן ב"וכו'"?!

ו) למה מביא רש"י בפירושו גם המ"מ "כמו ששנינו במנחות" ולא כתב (סתם) "כמו ששנינו כו'"? וביותר יוקשה שבפירושו כפ' אמור * כתב "במנחות ובתו"כ".

ז) רש"י מעתיק מן הכתוב גם התיבות "ואתה תצוה", אף שאינו מבאר אלא תיבת "זך"?

6) אף ש(בדוחק) י"ל שסמך על מש"כ לפני זה "כמו ששנינו במנחות".

6*) מנחות שם, א.

7) כמו שהקשה ברא"ם כאן.

8) אף דגם זה ש"מגרגרו בראש הזית" הוא משום שזתים אלו מבוסלים היטב וע"י כתישה כדבעי לא יהיו אח"ז שמרים בשמן (דבק טוב, משכיל לדוד, שפ"ח ועוד — כפי' הבי' ברש"י מנחות (שם ד"ה מגרגרו בראש הזית)) — בכ"ז מובן שעיקר ההוכחה הוא מאופן עשייתו, "כותש כו'" שדוקא ע"ז אין בשמן שמרים.

8*) כו', ב.

9) בדפוס ראשון ורש"י ליתא תיבות "ואתה תצוה" — אבל בשאר כל הדפוסים הוא כבפנים.

הקב"ה אמר למשה שיצוה את בני" (במדבר) לקחת "השמן זית זך" — מוכרח לפרש שהשמן צ"ל זך, ולא הזית, וכנ"ל.

ד. ויש להוסיף עוד נקודה בזה: עוד יש מקום להתלמיד ממולח לטעון: מ"מ עדיף טפי לפרש כפשטות משמעות הכתוב דתיבת "זך" קאי על ה"זית", והקושיא שבפי' זה יש לתרץ (בדוחק עכ"פ) דפרט החיוב "זית זך" אינו אלא כשיבואו לארץ ישראל, ארץ זית שמן, ויהי' ביכולתם להשיג "זית זך", ובמדבר — שאין כלל "זית" אין מקום לתנאי שיהי' הזית "זך" ¹⁴, הדליקו שמן זית סתם ¹⁵.

וגם זה מבואר בזה שמעתיק רש"י תיבות "ואתה תצוה", שמרומז בזה: "אין צו אלא מיד ולדורות" ¹⁶ ומוכח ¹⁷

(14) וה"שמן למאור" דתרומת המשכן הי' שמן זית סתם. ואף שפרש"י בפ' ויקהל (מובא בהערה הקודמת) "משונה משאר שמנים כו' מגרגרו כו' כתיב וזך" — הר"י ע"פ מה שפירש כאן "בלי שמרים".

(15) ולהעיר משיטת הרגוצי במ"ש (פקודי מ, כג) "ויערך עליו ערך לחם" דמשונה הוא ולא הי' לחם הפנים כיון דהערכת לחה"פ לא הי' אלא בשבת כו' (צפ"ע עה"ת שם).

(16) פרש"י ר"פ צו. (ואף שעדיין לא למדנו זה — הרי גם הקושיא אינה פשוטה כ"כ — כ"א רק דתלמיד ממולח ולכן גם התירוץ בא ברמז). ואף ש"ואתה תצוה" פירושו "ואתה תצוה לצוות את בני" על כך" (פרש"י אמור כה, ב) — הרי גם ה"סופר לצוות" הי' במדבר כמ"ש (אמור שם) "צו את בני וגו'".

(17) אבל אין להביא ראי' ממ"ש "ויקחו אליך (משה)" שהציווי הי' רק למדבר — כי עדיין לא נגזר עליו שלא יכנס לא"י; משא"כ בנוגע שאר בני" כבר בעת חטא העגל עלה במחשבה הגזירה שלא יכנסו לא"י (פרש"י שלח יד, לג) — וציווי מלאכת

אלא בנוגע לשמן, ולא בנוגע לזית, כמוכח ¹⁸).

ג. ובכדי להוכיח דתיבת "זך" קאי על ה"שמן" ולא על ה"זית" (אף שדוחק הוא כנ"ל), מעתיק רש"י מן הכתוב (גם) תיבות "ואתה תצוה".

והביאור: הציווי ד"ואתה תצוה גו' ויקחו אליך גו'" נאמר בהיות בני" במדבר, מקום שאין זתים גדלים שם. ומוכרח לומר, שהדליקו את המנורה בשמן שלקחו עמהם ביציאתם מארץ מצרים ¹⁹, (שהרי א"א לומר שלקחו עמהם זתים לכל משך הזמן וכתשום במדבר ²⁰).

ומזה הוכחה דאין לפרש שהזית צ"ל "זך" — דהרי בהשמן שהביאו עמהם א"א להכיר אם בא מזית שהי' "נאכל קצת" או אפילו האם הי' "מעופש".

[אבל להפי' שהשמן צ"ל "זך" — "בלי שמרים" הי' ניכר בהשמן]. ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "ואתה תצוה", היינו, הציווי על עשיית השמן (המבואר בפרשה), ומכיון ש-

(11) ראה עדי' בס' הזכרון (להרא"ב קראט הלוי) כאן.

(12) ראה רמב"ן כאן.

(13) ומה שפירש רש"י "מגרגרו ב' ראש הזית" וכן לקמן (ויקהל לה, יד): "ואת שמן המאור — אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים כמו שמפורש במנחות מגרגרו בראש הזית והוא כתיב וזך" — י"ל כוונתו (לא שבמדבר מגרגרו בראש הזית, כ"א) שצריך חכם לב להכיר אם השמן זך וכתיב כראוי (ע"ד מ"ש הרמב"ן כאן בטעם "ויקחו אליך"). וכדמוכח ממ"ש (תרומה כה, גו') "ואת התרומה אשר תקחו גו' שמן למאור", וכן "הנשאים הביאו גו' ואת השמן למאור" (ויקהל שם, כדכת), ולא נזכר בכתוב שהחכמי לב עשו אותו קודם והבהא.

ובתוך האילן — למע' מתפיסת ידי אדם ולמטה מראש האילן שהעופות רגילים שם.

ומכיון דאיתא במנחות "מגרגרו בראש הוית", מוכח דלפי הגמרא¹¹ "זך" קאי על שמן ולא על זית, ולכן "מגרגרו בראש הוית" (מכיון שהשמן היוצא מזיתים שבראש האילן ה"ה מבושלים היטב ונקל להפריד ממנו השמרים), ואין נפק"מ אם הזיתים עצמם יהיו מעופשים או נאכלו קצתם וכו'.

ומוסיף רש"י "במנחות" — לשלול תו"כ¹², כי שם הובאה גם הדעה (דת"ק) שטוחנו ברחיים (במנחות נמ' צאת דעה זו רק בגמרא) ורש"י כאן ממשיך "ואינו טוחנו ברחיים",

דהנה כאן מדובר בסגנון דסיפור ובהמשך לעשיית המשכן ולאח"כ — באה פ' חנוכת המשכן, שכ"ז הי' ברוב פאר והדר ובעשירות וכו' (וכן כל ימי היותם במדבר — הי' מצב דעשירות¹³), משא"כ בפ' אמור — שהיא "פרשת מצות הנרות", דיני השמן,

21) ואף שאין להביא רא"י לפשט"מ מהלכה — הרי בנוד"ד לא למדו בגמרא הלכה זו (שהשמן צ"ל זך) ע"י דרש כו', ומוכח דכ"ה פירוש הפשוט של ה' כתובים [ולעזרי ממרז"ל (סוטה טז, א) ה"לכה אינה עוקרת מקרא כו'"; ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו (לגמרי") — יבמות (כז, א)].

ובפרט בנוד"ד שזהו רק לרא"י נוספת לעיקר הרא"י מן הכתוב "ואתה תצוה" (כנ"ל ס"גד).

21*) לאמור כה, ב.

22) וי"ל דאז לכל הדיעות "אינו טוחנו ברחיים" — ע"פ מש"כ "ומחלכיה" (ברא שית ד, ד (ובתרגום). ונחמ' קטנ', א). משא"כ למנחות — מפני החיסרון (מנחות פו, ב). וראה לקמן (כפנים) מרמב"ם.

שציווי זה חל "מיד" גם בהיותם ב' מדבר¹⁴ — ומכיון שא"א לומר שידעו להבחין איזה שמן הוא של זיתים זכים, כנ"ל, עכצ"ל ש"זך" קאי על השמן.

ה. אבל עדיין אין זה הוכחה גמורה. כי עדיין יש לדחוק ולומר שכמו שצ"ל שבנ"י ידעו שיצטוו על שמן למאור בכלל (ולכן לקחוהו ממצרים, אף ש"צידה לא עשו להם"¹⁵) כך ידעו שעתידיים להצטוות ליקח "שמן זית זך", ובצאתם ממצרים לקחו עמם שמן מזיתים שלא נאכלו מקצתם וכו'¹⁶. ולכן מוסיף רש"י ומביא רא"י מהא דשנינו במנחות "מגרגרו בראש הוית וכו'":

לפי פ' האבן עזרא דהזית צ"ל "זך" — "גרגרים שאין בהם עיפוש או שלא נאכלה מקצתם", בזה אין עדיפות להזיתים הגדלים בראש ה' אילן, לגבי שאר הזיתים, ואדרבא: בראש האילן מצוים יותר עופות ה' אוכלים מן הזיתים; ועפ"ז עדיף טפי לקחת מן הזיתים הגדלים באמצע

המשכן הי' אחרי חטא העגל (פרש"י תשא לא, יח, יא).

18) ואף ש"מיד" יוכל להיות גם לאחרי זמן (ראה השקו"ט (ע"ד ההלכה) בשד"ח כללים מערכת מ כלל קסח) — מ"מ בנוד"ד א"א לפרש "מיד" על הזמן דכניסה לארץ, כי (נוסף — על שזהו לאחרי ל"ט שנה! הרי) דור המדבר עצמו לא נכנס לא"י (ראה הערה הקודמת) כי"א בניהם, והם נכללים ב"ולדורות", ועצ"ל שהציווי "ואתה תצוה" — "מיד (ולדורות)" הוא לדור המדבר.

19) בא יב, לט.

20) אבל כמה שפרש"י (תרומה כה, ה) רק בנוגע להעצי שטים ש"עקב אבינו צפה ברוה"ק כו' צוה לבניו ליטלם עמם כשיצאו ממצרים" משמע שלא הביאו שמן במיוחד בשביל המשכן, וראה יומא (עה, ב) דהיו דברים שקטאו מחגרי א"ה.

בעת הכנת ועשיית הדבר „לשם הא-ל הטוב“ צריך לבחור מן המובחר דהרי הקפידה תורה שהזיתים שאותם כותשים לשמן למאור יהיו זכים ומובחרים — ומכאן שחשוב זה מתחיל מההכנה (וגם אם לא יהי' ניכר עי"ז עדיפות בעת הנתינה לה).

אבל לפרש"י ד"זך קאי על ה"שמן", הרי שלא הקפידה תורה על שעת ההכנה שיהי' מן המובחר²⁵, ורק בעת הנתינה²⁶ צ"ל „מן הטוב והנאה“.

ז. מ"ינה של תורה שברש"י דילן:

מבואר בחסידות שיש ב' בחינות ב"זית":

(א) „זית“ לפי פשטות ענינו — שהמרירות שבו (כמרז"ל²⁷ „אמרה יונה יהיו מזונותי מרורין כזית“) מורה על בחי' ה"חשוכא" וה"מרירו" דסט"א, שלכן ה"זית משכח תלמודו של ע' שנה"²⁸, כי השכחה מעולם הקליפות²⁹; ולכן, מצד בחי' זו, דוקא ע"י כתישת הזית, ע"י אתכפיא סט"א.

(25) באם לא יהי' ניכר עדיפות בהדבר בעת הנתינה — כבנו"ד דאין ניכר בהשמן אם בא מזית זך.

אבל עדיין א"א לברר מכאן דעת רש"י כאם ע"י הבחירה מן הטוב והנאה בעת ההכנה — תהי' עדיפות בהדבר בעת הנתינה, אם חל החיוב ד"כל חלב לה" בעת ההכנה.

(26) דגם את"ל דגם לדעת רש"י צריך לבחור מן הטוב כי אם יהי' ניכר בעת הנתינה (ראה הערה הקודמת) — אי"ז מצד ההכנה, כ"א שכעת ההכנה חל החיוב שיתן מן הטוב.

(27) עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י גח, יא).

(28) הוריות יג, ב.

(29) תר"א פרשתנו פא, סע"ג, קי, ד. מאמרי אדה"ז — תקס"ח ביאור דש' תנוכה.

לכן כאן פרש"י כפי שהי' בפועל במדבר, ובפ' אמור — ע"פ דין (ולכן מוכרח להוסיף שם עוד ציון — ל"תו"כ) ולכן גם מוסיף שם: ג' שמנים וכו'.

ו. מה"ענינים מופלאים" ע"ד ה"הלכה שבפרש"י דילן:

פסק הרמב"ם³⁰: „נאמר בתורה ו-הבל כו' ומחלביהן כו' כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהי' מן הנאה וה-טוב, אם בנה בית תפלה יהי' נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב כו' כסה ערום כו' הקדיש דבר כו' וכה"א³¹ כל חלב לה“.

וצריך בירור, אם חל החיוב ד"כל חלב לה" גם בעת הכנת ועשיית הדבר שבדעתו ליתנו אח"כ לה; ול-דוגמא, האם יש חיוב לקחת צמר מובחר כדי לעשות ממנו בגד לעני וכיו"ב, דאפ"ל בזה ב' סברות:

(א) החיוב ד"כל חלב לה" חל בעת הנתינה, שאז נעשה של ה' ולכן אז צריך לבחור „מן הנאה והטוב“ שיש לו.

(ב) חיוב זה חל גם קודם הנתינה — תומ"י שמחליט בדעתו שסו"ס יהי' לה, גם בעת הכנת ועשיית הדבר „לשם“ הא-ל הטוב“ צריך לבחור „מן הנאה והטוב“ (ובזה י"ל ב' אופ-נים: רק כשניכר עילוי בעת הנתינה, או אפילו כשאין עילוי — כיון שמכין עתה לשם הא-ל).

והנה ע"פ פ"י האב"ע ד"זך קאי על „זית“ יש ללמוד מדין זה דגם

(22*) סוף הל' איסורי מובח. שו"ע יו"ד סו"ס רמ"ח (ושם הלשון: מהטוב והיפה. ואולי גריס כן ברמב"ם).

(23) ויקרא ג, טז.

(24) קודם הבטעל שבוה.

אולם בפירוש רש"י, שהוא "ינה של תורה" (פנימיות התורה), מוארים (ברמז עכ"פ) הענינים לפי פנימיותם — והרי ענינו הפנימי של "זית" הוא בחי' "ישת חשך סתרו", שהוא למע' גם מהאור השייך להשתלשלות העו' למות והוא תכלית הקדושה והביטול; ולכן לפי פירושו, אין צורך בזהירות ודקדוק בהנוגע להזית גופא כ"א רק בשייכות להשמן הבא ממנו — ההמ' שכה לבחי' החכמה, שהיא ראשית הגילוי בהשתלשלות ויש לה שייכות להעולמות, ולכן צ"ל זהירות בזה ש' השמן והביטול יהי' נקי מכל תערובות — "זך" יי'.

(משיחת ש"פ תצוה תשכ"ה)

(34) עפ"י מובן (גם ב"ינה של תורה") מה שפרש"י ד"זך" בשמן ענינו "בלי שמי' ריח" שאינם תערובת דבר "זר" אלא באים מהזית עצמו — כי מצד ספי' החכמה אין מקום למציאות של דבר "זר" (נפרד) ממש, כי בה מאיר א"ס "שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרי' החכמה" (תניא פל"ה בהגה"ה), אלא שמצד שייכותה להעולמות שייך בה "שמרים", שהם דבר זר בערך השמן — מדריגת החכמה עצמה.

מתגלה השמן — בחי' החכמה, הביטול לאלקות יי'.

(ב) "זית" לפי פנימיות ענינו — המקור שממנו נמשך השמן, היינו ש' המרירות (החשך) שבו היא, אדרבה, מרמזת על מדרגתו הנעלית (ספירת הכתר) שהיא למעלה עדיין מהארה וגילוי (ספי' החכמה, שמן) יי'; וזוהי בחי' "ישת חשך סתרו" יי', שנקרא "חשך" משום היותו מופשט ומרומם מכל גדר של אור הבא בגילוי יי'.

וזהו ההפרש בין פי' האבן עזרא ופירש"י בפנימיות הענינים:

האבן עזרא מפרש לפי פשטות הענינים — וה"זית" בתוכנו הפשוט הרי ענין המרירות (וחשך) שבו הוא מצד תערובת הקליפה וסט"א ומטעם זה צ"ל זהירות מיוחדת בבחירת ה"זית בכדי להוציא ממנו (ע"י כתישה) "שמן" וביטול דקדושה — שהזית עצמו צריך להיות "זך" שאז דוקא הוא ראוי להיעשות כלי לאלקות.

(30) תו"א שם. וראה לקו"ת בהעלותך לו. ב. ועוד.

(31) אוה"ת תצוה ע' א'תקמו ואילך.

ד"ה הללו את הוי' תשל"א.

(32) תהלים ית, יב.

(33) ד"ה הללו שם.

תצוה ב

אלא, אדרבה, ביאור זה בסתירה הוא למ"ש רש"י לפנ"ז: אם הוא קרוי חשן משפט (רק) ע"ש אותו הכתב, הרי בהעדר הכתב יחסר גם בענינו כ"חשן המשפט" — ונמצא שיש מקום לומר דבמקדש שני, שלא הי' או הכתב בתוך החשן, הי' הכה"ג, מחוסר בג" דים", היפך ממ"ש רש"י לפנ"ז?

ב. להלן בפירושו על "משפט בני ישראל" (שבפסוק זה) כ' רש"י: "דב"רים שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדיון נק' משפט על שם סליחת ה"משפט".

וגם בפירושו זה קשה:

(א) ב' פירושים אלו כבר אמרם רש"י לפנ"ז (בפ' זו עצמה על "[חשן] משפט"), ולמה חוזר עליהם כאן עוד הפעם?

(ב) בפירושו הקודם נאמרו ב' ה"פירושים בסדר הפוך (ממה שנאמרו להלן): (א) "שמכפר על קלקול ה"דין". ואח"כ (ב) "ד"א משפט, שמברר דבריו והבטחתו אמת כו' לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו" —

הרי נוסף על הקושי מצד השינוי בסדר דבריו (המדויקים בכל פרט),

(4) ומ"ש במשכיל לדוד (שם) דלפי שהוא ציווי בפ"ע בכתוב צ"ל דמ"ס אינו מעכב, אינו מובן, דא"כ מה דחקו לרש"י לומר שע"ש האו"ת קרוי משפט ושיצטרך אח"כ לתרץ דמ"ס אינו מעכב. דזה ש"נאמר ושאל לו במשפט האורים אינו הוכחה שעש"ז נקרא חשן — חשן משפט.

(5) כה, טו.

א. בפסוק: "ונתת אל חשן המש"פט את האורים ואת התומים גו'" מפרש רש"י: "[את האורים ואת התומים] — הוא כתב שם המפורש שהי' נותנו בתוך כפלי החשן שע"י הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני הי' החשן שא"א לכהן גדול להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא הי' בתוכו. ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנא' ושאל לו במשפט האורים".

וצריך להבין:

(א) דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא — ולפ"ז אינו מובן הפי' כאן (ובפרט — באריכות) איך הי' החושן במקדש השני? ועוד מוסיף טעם הדבר "שא"א לכהן וכו'".

(ב) כוונת רש"י בכ"מ לפרש תיבות הכתוב שהוא מעתיקם — ועפ"ז מה שייך כאן ביאורו "וע"ש אותו הכתב כו' שנא' ושאל לו במשפט האורים", דמקומו בפי' הפסוק ההוא?

(ג) לא זו בלבד שאין מקומו כאן,

(1) פרשתנו כה, ל.

(2) פנחס כה, כא.

(3) ומה מובן שאאפ"ל דכחנת רש"י דאעפ"י שנקרא משפט ע"ש האו"ת וא"כ קשה איך הי' החשן בלא או"ת בבית שני, וע"ז מתרץ רש"י דהוא ציווי בפ"ע — כממשכיל לדוד (תצוה שם, טו) — שהרי אין ענינו של רש"י ליישב הנדוע לבן חמש עשרה בלמדו בגמרא (יומא כא, ב) שלא הי' האו"ת בבית שני גם אם הקושיא היא ע"פ מה שפירש במקרא, שהרי מפרש הוא פשוטו של מקרא [נוסף לזה — דלפי"ז עיקר התירוץ (שהוא ציווי בפ"ע) חסר מן הספר].